

МІНІСТЕРСТВО
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
І ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

АГЕНТСТВО США З МІЖНАРОДНОГО РОЗВИТКУ (USAID)

ПРОЕКТ З ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

ПОСІБНИК ЩОДО МЕХАНІЗМУ ВРЕГУЛЮВАННЯ
СУПЕРЕЧОК У РАМКАХ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

вересень 2016 року

Підготовлено Проектом Торговельної Політики України Агентства США з міжнародного розвитку за участі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

АГЕНТСТВО США З МІЖНАРОДНОГО РОЗВИТКУ (USAID)

ПРОЕКТ З ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

**ПОСІБНИК ЩОДО МЕХАНІЗМУ
ВРЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРЕЧОК
У РАМКАХ СВІТОВОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ**

Розроблено для Агентства США з міжнародного розвитку, Контракт USAID IDIQ-AID-OAA-I-12; Код контракту # AID-121-TO-15-00002

Цей Посібник щодо механізму врегулювання суперечок у рамках Світової організації торгівлі розроблений Проектом з Торговельної Політики, відповідно до субконтракту з International Development Group LLC (IDG) в рамках реалізації «Проекту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) з торговельної політики України». Головним упорядником цього звіту є Маріус Бордалба, постійний юридичний радник Проекту з Торговельної Політики, який розробив цей документ за участі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, а саме: Засипкіної Олени, заступника начальника управління захисту торгових інтересів - начальника відділу урегулювання торгових суперечок; Софії Кахновець, спеціаліста відділу урегулювання торгових суперечок департаменту торговельного захисту; Юлії Проскурової, головного спеціаліста відділу урегулювання торгових суперечок департаменту торговельного захисту; Яреми Дуль, головного спеціаліста відділу урегулювання торгових суперечок департаменту торговельного захисту; Кізіної Ганни, головного спеціаліста відділу урегулювання торгових суперечок департаменту торговельного захисту; Бобанич Наталії, головного спеціаліста відділу урегулювання торгових суперечок департаменту торговельного захисту; Можаровської Тетяни, головного спеціаліста відділу урегулювання торгових суперечок департаменту торговельного захисту.

ВІДМОВА ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Експертна оцінка, запропонована в цій публікації, не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	4
1 ВСТУП	5
2 МЕХАНІЗМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРЕЧОК: ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА НЕОБХІДНІСТЬ	6
3 МЕХАНІЗМ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРЕЧОК СОТ: ВИЗНАЧЕННЯ; ФУНКЦІЇ, МЕТА ТА ОСНОВНІ РИСИ; ОРГАНИ ТА СТОРОНИ	7
3.1 Чим визначений механізм врегулювання суперечок СОТ?.....	7
3.2 Функції, мета та основні риси	7
3.3 Органи СОТ, які беруть участь у механізмі врегулювання суперечок	8
3.4 Сторони суперечки	10
4 ОГЛЯД ЕТАПІВ МЕХАНІЗМУ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРЕЧОК СОТ	11
4.1 Основні етапи	11
4.2 Консультації	12
4.3 Група експертів	13
4.4 Апеляційний орган	15
4.5 Дії групи експертів або Апеляційного органу, якщо вони вирішують, що розглянутий захід не відповідає вимогам угод СОТ.	16
4.6 Затвердження звітів груп експертів/Апеляційного органу	16
4.7 Прийнятний термін для виконання рекомендацій	16
4.8 Визначення відповідності заходів угодам СОТ	16
4.9 Утримання від імплементації: компенсація або припинення поступок	17
4.10 Добрі послуги, примирення, посередництво та арбітраж	18
5 УКРАЇНА В РАМКАХ МІЖНАРОДНИХ МЕХАНІЗМІВ ВРЕГУЛЮВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ СУПЕРЕЧОК	19
5.1 Врегулювання суперечок відповідно до положень міжнародних торговельних угод учасником яких є Україна	19
5.2 Учасники торговельних суперечок	23
6 ПРИВАТНИЙ СЕКТОР ТА РОЗГЛЯД ТОРГОВЕЛЬНИХ ЗАХОДІВ	25
6.1 Попередні умови	25
6.2 Приватний сектор та розгляд суперечок у судах національної юрисдикції	26
6.3 Приватний сектор та наднаціональний правовий розгляд торговельних заходів	27
7 ВАЖЛИВІ КОНТАКТНІ ДАНІ	29
7.1 Органи влади	29
7.2 Роль бізнес-асоціацій та юридичних радників	29
8 ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ	30

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

СНД	Співдружність Незалежних Держав
ОВС	Орган врегулювання суперечок
ЄС	Європейський Союз (Європейське Співтовариство)
ГАТТ	Генеральна угода з тарифів і торгівлі
МЕРТ	Міністерство економічного розвитку та торгівлі України
РНС	Режим найбільшого сприяння
ГО	Громадські організації
СФЗ	Санітарні та фіто - санітарні заходи
ТБТ	Технічні бар'єри в торгівлі
ООН	Організація об'єднаних націй
США	Сполучені Штати Америки
USAID	Агентство США з міжнародного розвитку
СОТ	Світова організація торгівлі
Домовленість	Домовленість про правила і процедури врегулювання суперечок

1 ВСТУП

Мета цього посібника — ознайомлення читача з механізмом врегулювання суперечок СОТ, який є основним інструментом забезпечення відповідності дій країн-членів СОТ принципам і правилам, встановленим угодами СОТ. З 1995 року в СОТ було порушено більше 500 суперечок, серед яких приблизно 210 справ очікують висновку Групи експертів/Апеляційного органу, приблизно 60 справ залишаються на етапі розгляду, а в більшості інших суперечок сторони змогли вирішити непорозуміння між собою шляхом консультацій як результат пошуку взаємоприйняттого рішення. Таким чином, механізм врегулювання суперечок є центральним елементом у забезпеченні безпеки і передбачуваності багатосторонньої торговельної системи, що служить для захисту прав та зобов'язань країн-членів СОТ.

У розділі 2 цієї брошури досліджено історичний розвиток та значення системи врегулювання суперечок СОТ. Процедура врегулювання суперечок СОТ визначена Домовленістю про правила і процедури врегулювання суперечок, та розглянута в розділах 3 та 4 цього Посібника. У розділі 5 розглядаються положення про врегулювання суперечок в рамках торговельних угод, учасником яких Україна. У розділі 6 цього Посібника можна ознайомитися з тим, яким чином приватний сектор може вирішити торговельну суперечку: у судовий спосіб або за допомогою механізмів, визначених міжнародними угодами. У розділі 7 надаються важливі контактні дані та перелік додаткових матеріалів.

2 МЕХАНІЗМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРЕЧОК: ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА НЕОБХІДНІСТЬ

Міжнародне врегулювання суперечок має таку ж довгу історію, як і міжнародні відносини. Згідно зі статтею 33 Статуту ООН, серед методів мирного врегулювання міжнародних суперечок виділяють: переговори, обстеження, посередництво, примирення, арбітраж та судовий розгляд суперечок, звернення до регіональних органів чи угод або іншими мирними засобами.

Посередництво застосовувалося ще за часів Стародавньої Індії та в Мусульманському світі. Чимало прикладів арбітражу можна навести з історії античної Греції, Китаю, арабських племен, права середньовічної Європи та із Папської практики. Механізм врегулювання суперечок був включений до системи Ліги націй (Постійної палати міжнародного правосуддя).

Щодо торгових відносин, ГАТТ містить статтю XXII про консультації та статтю XXIII про дії, які вживаються в разі, якщо суперечка не може бути врегульована шляхом консультацій. Ці положення розроблялися протягом 60-х та 70-х років. Діюча версія Домовленості про правила і процедури врегулювання суперечок була сформульована під час Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів на основі майже 50-річної практики врегулювання суперечок в ГАТТ.

На прикладі багатосторонніх угод (угоди СОТ), регіональних угод (наприклад, Договір про зону вільної торгівлі Співдружності незалежних держав від 18.10.2011) та двосторонніх міжнародних торговельних угод (наприклад, Угода між Урядом України та Урядом Республіки Грузія про вільну торгівлю від 05.05.96) можна зробити висновок, що на сьогоднішній день використання механізмів врегулювання суперечок є найпоширенішим способом мирного вирішення проблем в міжнародній торгівлі, що застосовується сторонами для забезпечення виконання зобов'язань, взятих відповідно до цих угод.

3 МЕХАНІЗМ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРЕЧОК СОТ: ВИЗНАЧЕННЯ; ФУНКЦІЇ, МЕТА ТА ОСНОВНІ РИСИ; ОРГАНИ ТА СТОРОНИ

3.1 Чим визначений механізм врегулювання суперечок СОТ?

Механізм врегулювання суперечок СОТ визначається Домовленістю про правила і процедури врегулювання суперечок. Цей документ можна завантажити на веб-сайті СОТ (див. [тут](#)). Існують також деякі спеціальні положення в угодах СОТ, які можуть мати перевагу перед положеннями Домовленості. Наприклад, стаття 4 Угоди про субсидії і компенсаційні заходи містить деякі положення, що відхиляються від правил, встановлених у Домовленості. У Додатку II Домовленості міститься перелік усіх подібних спеціальних або додаткових правил та процедур. Переклад угод СОТ українською мовою можна завантажити [тут](#), за посиланням “Тексти угод СОТ”.

3.2 Функції, мета та основні риси

Основна мета Домовленості — забезпечення позитивного вирішення суперечок, що відповідатиме охопленню угодами СОТ. Домовленість дає можливість сторонам суперечки досягти взаємоприйнятного рішення. Група експертів та Апеляційний орган мають сприяти країнам-членам СОТ у досягненні такого рішення навіть у випадках, коли країни - члени СОТ вирішують брати участь у формальній процедурі врегулювання суперечки.

Домовленість встановлює, що механізм врегулювання суперечок СОТ має виконувати ряд функцій. По-перше, цей механізм зміцнює верховенство права і таким чином гарантує безпеку та стабільність багатосторонньої торговельної системи.

По-друге, він забезпечує виконання прав та зобов'язань країн-членів СОТ. Система забезпечує наявність інструментів, які дозволяють країнам-членам СОТ скасовувати заходи, що не відповідають угодам СОТ. За умови застосування цих механізмів країни-члени СОТ можуть бути впевнені у відновленні їх порушених прав.

По-третє, механізм врегулювання суперечок пояснює існуючі положення угод СОТ. Оскільки положення угод є результатом довгих та складних дипломатичних переговорів, їхнє значення не завжди однозначне. Деякі країни-члени СОТ можуть розуміти певний термін, що використовується в угодах чи окремих положеннях угод, по-різному. Таким чином, Група експертів та Апеляційний орган здійснюють тлумачення правил відповідно до встановлених принципів міжнародного публічного права (Віденська конвенція про право міжнародних договорів).

По-четверте, механізм врегулювання суперечок сприяє оперативному вирішенню суперечок. Оскільки порушення зазвичай мають негативні економічні наслідки для країн - членів СОТ, цей механізм надає рекомендації щодо врегулювання суперечки в максимально короткий строк. У цьому контексті важливо зазначити, що СОТ надає висновки та рекомендації значно швидше за інші національні правові системи (наприклад, більшість звітів Груп експертів СОТ публікуються протягом 1 року від моменту створення групи експертів у той час, як Суд загальної юрисдикції ЄС потребує 2–3 роки для винесення рішення).

Блок 1 ЧОМУ МЕХАНІЗМ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРЕЧОК ВІДІГРАЄ КЛЮЧОВУ РОЛЬ В СИСТЕМІ СОТ?

Практика доводить, що наявність механізму врегулювання суперечок запобігає прийняттю на національному рівні нормативно-правових актів, що суперечать угодам СОТ. У випадку, коли такі норми все ж приймаються, країна, що зазнає шкоди, може використовуючи процедури, передбачені Домовленістю, спонукати країну, що порушила вимоги СОТ, вносити відповідні зміни чи скасувати такий закон.

Формальна процедура врегулювання суперечки в СОТ відбувається у крайньому випадку. Рішення приймаються ОВС за максимально короткий період, на відміну від більшості національних правових систем. Ця процедура виконується у відповідності до принципу верховенства права. Система припинення поступок гарантує, що сторона, яка порушила будь-яку з угод СОТ, імплементує постанови та рекомендації ОВС протягом прийняттого терміну.

Коли країна-член СОТ, що ініціює суперечку, доводить наявність порушення іншою країною-членом СОТ угод СОТ, це тягне за собою скасування чи визнання недійсними заходів, що призводять до таких порушень. Іншими словами, якщо країна-член СОТ доведе те, що інша країна-член СОТ порушила певне положення будь-якої угоди СОТ, наприклад, зобов'язання щодо негайного повідомлення про порушення розслідування щодо застосування захисних (спеціальних) заходів, член СОТ **не зобов'язаний** окремо доводити, що це порушення призвело до шкоди або оцінювати конкретну завдану шкоду. Відтак, розгляд справи в СОТ є де-що простішим порівняно із встановленими іншими юрисдикціями процедурами, які вимагають надання доказів завдання шкоди.

Домовленість забороняє країнам-членам СОТ односторонні дії для врегулювання порушень. Члени СОТ повинні дотримуватися правил та процедур, визначених у Домовленості.

Домовленість встановлює, що суперечки, які стосуються відповідності заходів угодам СОТ, мають розглядатися в рамках механізму врегулювання суперечок (виключна юрисдикція СОТ).

Застосування механізму врегулювання суперечок має лише перспективний вплив. Таким чином, сторона, що програла суперечку, не виплачує компенсацію за шкоду, завдану заходами, до того моменту, поки не підтвердиться невідповідність заходу угоді СОТ.

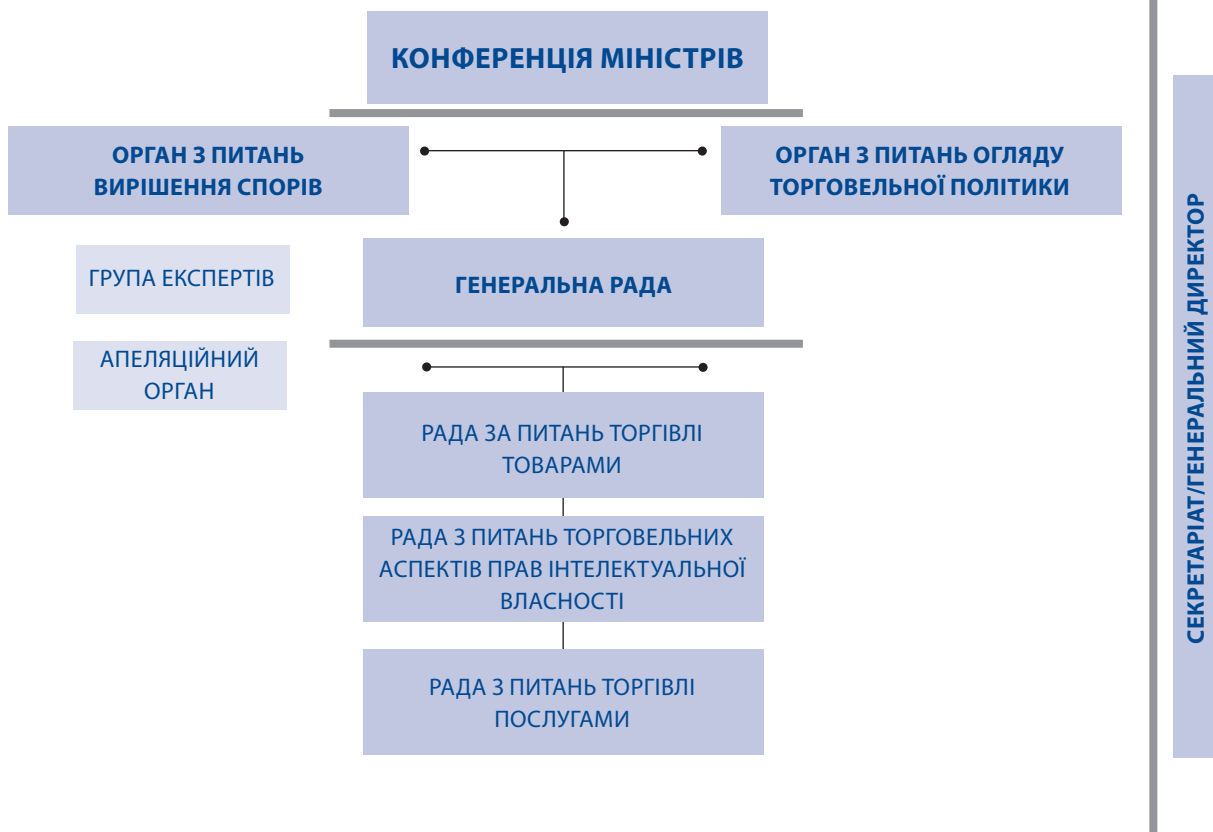
3.3 Органи СОТ, які беруть участь у механізмі врегулювання суперечок

У наступній таблиці надається інформація про основні органи, що беруть участь у процедурах врегулювання суперечок:

ОВС складається з вищих посадових осіб, що представляють усіх країн-членів СОТ. Вони проводять засідання регулярно, щонайменше один раз на місяць. ОВС приймає такі важливі рішення, як створення груп експертів та затвердження звітів груп експертів або Апеляційного органу. ОВС здійснює нагляд за імплементацією затверджених рекомендацій та постанов. Окрім цього, він призначає членів Апеляційного органу та відповідає за проведення консультацій з метою роз'яснення та покращення діяльності ОВС.

Групи експертів та Апеляційний орган відповідають за виконання однієї з головних функцій механізму врегулювання суперечок: розгляду суперечок та прийняття рішення. Групи експертів розглядають суперечки країн-членів СОТ та готують звіти, де надається об'єктивна оцінка фактів справи та можливості застосування положень відповідних угод СОТ та відповідності їм, формулюються рекомендації щодо подальших дій стосовно розглянутих заходів.

Графіка 1: Основні органи

Джерело: СОТ

Групи експертів створюються на основі *ad hoc* для розгляду кожної суперечки окремо. У свою чергу постійно діючий Апеляційний орган переглядає за вимогою сторони суперечки правові питання звіту групи експертів і тлумаченням права, які зроблено групою експертів.

Групи експертів та Апеляційний орган фінансуються з бюджету СОТ. Однак, сторони суперечки (член СОТ, що скаржиться, та член СОТ, дії якого оскаржуються) несуть самостійно окремі витрати, такі як, наприклад, оплата юридичної допомоги та поїздки до Женеви.

Також важливу роль відіграють Секретаріат, Генеральний директор та представники різних департаментів СОТ. Генеральний директор СОТ може допомогти знайти рішення суперечки шляхом застосування альтернативних механізмів (добрі послуги, примирення, посередництво або арбітраж) та визначає склад групи експертів, якщо стосовно цього не було досягнуто згоди сторонами. Посадові особи департаментів, що здійснюють нагляд за охопленими угодами СОТ, надають допомогу Апеляційному органу та групам експертів.

Таким чином, якщо суперечка охоплює Угоду про сільське господарство, одна або кілька посадових осіб з департаменту сільського господарства, разом з одною або кількома посадовими особами з юридичного департаменту надають допомогу групі експертів. Апеляційний орган має окремий Секретаріат, що допомагає в організації роботи Апеляційного органу.

Оскільки деякі угоди СОТ є суто технічними, часто групи експертів потребують допомоги технічних експертів для розгляду та прийняття рішення щодо таких питань. У свою чергу, механізм врегулювання суперечок допускає у разі необхідності звернення групи експертів із запитом про отримання такої допомоги. Такі випадки особливо поширені в суперечках, що стосуються санітарних та фіто санітарних заходів.

3.4 Сторони суперечки

Кожна суперечка в СОТ на будь-якому етапі передбачає наявність принаймні двох сторін, кожна з яких є членом СОТ:

- Країна-позивач, що звертається зі скаргою на дії, які ймовірно суперечать вимогам СОТ (сторона, що подає запит на проведення консультацій).
- Країна-відповідач, що порушив зобов'язання, які визначаються угодами СОТ (сторона, до якої подається запит на проведення консультацій).

У випадках, коли застосований захід, який може суперечити вимогам СОТ, стосується інтересів більш, ніж однієї країни-члена СОТ, запит на проведення консультацій і запит на створення групи експертів може подаватися більш, ніж однією країною-членом СОТ. У такому випадку в процедурі врегулювання суперечки буде брати участь одночасно кілька країн-пози-

Блок 2 ОДИН ЗАХІД, БАГАТО КРАЇН-ПОЗИВАЧІВ

У березні 2002 року США ввели захисний (спеціальний) захід на імпорт широкого асортименту виробів зі сталі. Захисний (спеціальний) захід, що застосовувався на основі «режиму найбільшого сприяння» (за винятком певних країн, що розвиваються), вплинув на велику кількість країн-членів СОТ. Дев'ять з них – включаючи ЄС, Японію, Корею, Китай та Бразилію – звернулися зі скаргою проти США.

Група експертів розглянула 8 скарг, що були ініційовані проти США. Після того, як справу розглянув Апеляційний орган, США скасували захисний (спеціальний) захід в грудні 2003 року. З 2003 року, враховуючи висновки групи експертів та Апеляційного органу щодо тлумачення Угоди СОТ про захисні заходи, США не було введено жодних захисних заходів.

вачів з однаковими правами.

Треті сторони суперечки є країнами-членами СОТ, які мають суттєвий інтерес щодо врегулювання суперечки. Зокрема тому що:

- вони зазнали шкоди внаслідок заходу країни-члена СОТ, на дії якого подана скарга;
- така країна-член СОТ не зазнала шкоди внаслідок дії заходу, який оскаржується, але може мати вигоду від скасування такого заходу;
- вони запровадили захід, аналогічний оскаржуваному, та хотіли б упевнитися в тому, що такий захід відповідає зобов'язанням СОТ.

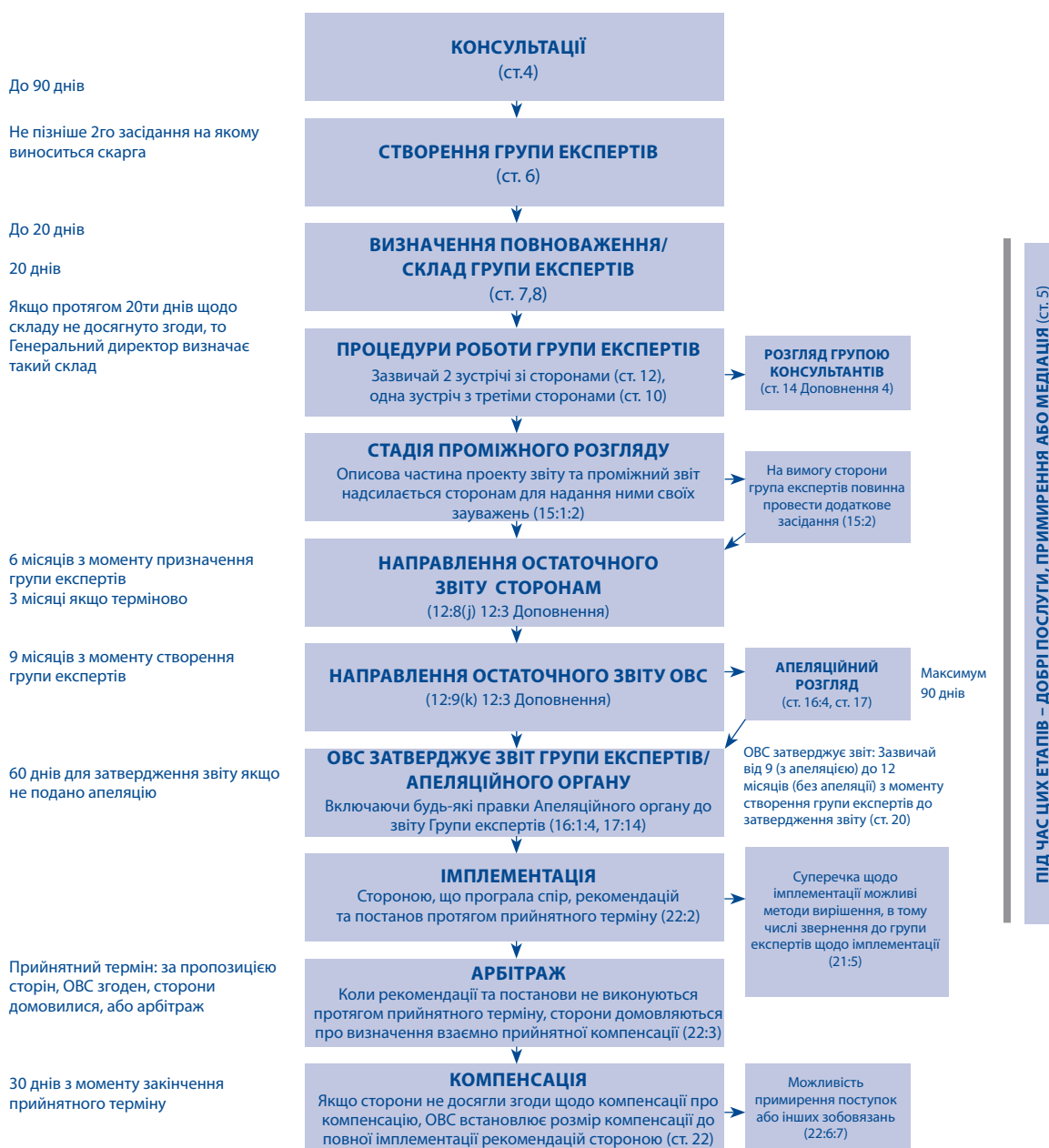
Приватні особи включають в себе компанії, споживачів та громадські організації, роль яких **не** визначена відповідно до механізму врегулювання суперечок СОТ. Оскільки Домовленість та всі охоплені угоди є міжурядовими, **тільки уряди** країн-членів СОТ можуть брати участь у врегулюванні суперечок. Таким чином, на відміну від, наприклад, Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних суперечок (**ICSID**), приватні особи безпосередньо **не можуть** звертатися із запитом щодо створення групи експертів СОТ. Однак, приватні сторони можуть захищати свої інтереси через уряди з метою вирішення суперечок, а також можуть взяти участь у підготовці письмової документації, що має надаватися групам експертів чи Апеляційному органу, або навіть безпосередньо представляти свою позицію з оцінкою фактів, тлумаченнями права СОТ тощо за допомогою експертних висновків.

4 ОГЛЯД ЕТАПІВ МЕХАНІЗМУ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРЕЧОК СОТ

4.1 Основні етапи

Схема нижче надає інформацію про основні строки та етапи таких процедур як консультації та врегулювання суперечок СОТ відповідно до положень Домовленості.

Графік 2: Етапи консультацій і врегулювання суперечок СОТ

Джерело: «Посібник щодо системи врегулювання суперечок СОТ»

Розглянемо детальніше всі ці етапи.

4.2 Консультації

Будь-який запит на проведення консультацій має бути поданий у письмовій формі та включати опис застосованих заходів — наявні факти порушень — та правову основу скарги — ті положення або принципи СОТ, що були порушені. Домовленість також встановлює терміни для проведення консультацій: якщо не вдалося врегулювати суперечку шляхом консультацій протягом 60 днів від дати запиту на проведення консультацій (20 днів для швидкоплинних товарів), країна-позивач може негайно звернутися із заявою про створення групи експертів. Консультації проводяться з дотриманням конфіденційності.

Будь-яка консультація унікальна, оскільки сторони абсолютно вільні у виборі способу їх проведення. Результати та ефективність проведення консультацій багато в чому залежать від зусиль сторін щодо врегулювання поточних суперечок. Деякі консультації можуть тривати лише 5 хвилин, якщо сторони не зацікавлені в обговоренні відповідного питання. Більше, ніж 150 суперечок було вирішено на етапі консультацій без створення групи експертів. Таким чином, майже третина суперечок, які розглядаються в СОТ, може бути вирішена протягом короткого періоду, без додаткових витрат.

Блок 3 ДОСВІД КРАЇН СНД

На сьогоднішній день серед суперечок між країнами СНД лише дві пройшли етап консультацій. Зазвичай успішне врегулювання відбувається шляхом досягнення взаємоприйняттого для сторін суперечки рішення на початковому етапі. Хоча у загальному випадку передбачається повідомлення СОТ про прийняті між сторонами рішення щодо врегулювання суперечки, це робиться не завжди. Так, коли приймалися взаємно прийнятні рішення для врегулювання суперечки між країнами-членами СНД, нотифікації щодо цього до СОТ не надсилалися. Таким чином, умови взаємно прийняттого рішення часто не є загальновідомими.

Для прикладу наводимо уривок із прес-матеріалу “Україна розкурила люльку миру” (“Україна раскурила трубку мира”), опублікованого в газеті “Комерсант”, що описує угоду між урядами України та Вірменії щодо врегулювання суперечки. Наведений уривок надає оцінку від юриста, що консультував українських експортерів.

“Торговий розгляд зайняв би значний час. Для бізнесу швидке вирішення проблеми є більш вигідним”, говорить старший юрист юридичної фірми “Василь Кісіль і партнери” Наталя Микольська (наразі – Торговий представник України).

4.3 Група експертів

У наступному графіку надається інформація про основні етапи процедури врегулювання суперечки на етапі її розгляду групою експертів:

Графік 3: Процедура розгляду суперечок групою експертів

Джерело: Консультант

4.3.1. Створення групи експертів

Етап розгляду суперечки групою експертів розпочинається із запиту про створення групи експертів. Цей документ розробляється країною-членом СОТ, що звертається із запитом на проведення консультацій, і є дуже важливим, оскільки саме він визначає та обмежує коло питань і заходів, які розглядаються в рамках врегулювання суперечки, а тим самим і юрисдикцію групи експертів. Лише той захід або заходи, що зазначені у запиті, є предметом розгляду групи експертів, і лише в контексті тих положень, посилання на які надається в запиті про створення групи експертів.

Помилка в запиті щодо створення групи експертів не може бути виправлена протягом процедури врегулювання суперечки: для розгляду додаткових заходів чи аналізу відповідності іншим положенням СОТ необхідно порушити нову суперечку.

Групи експертів створюються ОВС лише за письмовим запитом країни-позивача. Країна-член СОТ, щодо заходів якої порушено суперечку, не може блокувати створення групи експертів.

4.3.2 Склад групи експертів

Група експертів, як правило, складається з трьох експертів, що мають значний рівень професійної підготовки та досвід, що дозволяє їм виконувати свої обов'язки щодо розгляду справи у відповідній сфері. Орієнтовний перелік осіб, які можуть бути експертами Групи експертів, є в Секретаріаті СОТ. Секретаріат пропонує кандидатів до складу групи експертів. Якщо сторони суперечки не погоджуються щодо кандидатур протягом 20 днів після дати надання запиту про створення групи експертів, на вимогу одної зі сторін суперечки склад групи експертів визначає Генеральний директор СОТ. Країна-член СОТ, заходи якої оскаржуються, не може блокувати призначення групи експертів.

4.3.3 Треті сторони

Країни-члени СОТ можуть стати третіми сторонами суперечки та отримувати перші письмові позиції сторін а також брати участь у першому засіданні групи експертів.

Участь у процесі в якості третіх сторін під час розгляду суперечки групою експертів вкрай важлива. Третя сторона отримує доступ до певних письмових документів, які подаються сторонами суперечки, та може брати участь у спеціальному слуханні. Якщо країна-член СОТ має намір надалі брати участь у врегулюванні суперечки, вона може представити свою позицію у письмовому вигляді та усно представити її протягом першого засідання групи експертів.

Країна-член СОТ також може надати відповіді на запитання групи експертів та сторін суперечки. Участь в суперечках у якості третьої сторони- це практичний досвід застосування механізму врегулювання суперечок. Україна стала країною-членом СОТ у травні 2008 року та з того часу використала право бути третьою стороною більше, ніж у 10 суперечках (див. блок).

Україна бере участь у якості третьої сторони у 13 справах:

5 суперечках стосовно дії інструментів торговельного захисту (захисних та антидемпінгових заходів), справах щодо рівня мит, внутрішнього оподаткування, субсидування та енергетичного сектору, 4 суперечках стосовно заходів Австралії щодо торгових марок та вимог щодо тютюнових виробів

4.3.4 Обов'язки групи експертів

Якщо сторони суперечки не домовляться про інше, група експертів зобов'язана «вивчати у світлі відповідних положень охоплених угод, на які посилаються сторони суперечки, справу, яку було подано до ОВС і робити такі висновки, які допоможуть ОВС у виробленні рекомендацій або у винесенні рішень, які передбачено у відповідних угодах». Крім того, групи експертів мають мотивувати сторони до прийняття взаємоприйнятних рішень.

Група експертів має надати сторонам остаточний звіт протягом 6 місяців від дати узгодження складу і повноваження групи експертів. В особливих випадках, наприклад, коли йдеться про швидкопсувні товари, група експертів повинна надати сторонам суперечки звіт протягом трьох місяців. У випадках, коли група експертів не може дотриматися цих строків, вона повинна у письмовій формі повідомити ОВС про причини затримки, а також зазначити орієнтовний термін, протягом якого вона надасть звіт. На практиці декілька груп експертів потребували більше, ніж 9 місяців для завершення своєї роботи у зв'язку із складністю суперечок.

Якщо розглянуті питання є надто технічними, наприклад, якщо вони стосуються санітарних та фіто санітарних аспектів, група експертів має залучити експертів з цієї галузі. Однак, лише група експертів є відповідальною за остаточне рішення щодо того, відповідають чи не відповідають оскаржувані заходи угодам СОТ.

4.3.5 Процедура роботи групи експертів

Відразу після створення групи експертів, мають бути підготовані її робочі процедури та розклад роботи. У робочих процедурах вирішуються питання щодо конфіденційної інформації, подання фактичних доказів та попередніх зауважень. Розкладом роботи встановлюється кінцевий строк для основних етапів процедури розгляду суперечки групою експертів, в тому числі кінцеві строки для підготовки письмових заяв, консультацій та надання остаточних звітів. Індикативний графік додається в Доповненні з Домовленості.

Робота групи експертів проводиться трьома офіційними мовами СОТ: англійською, французькою або іспанською. Таким чином, усі документи та заяви, що подаються на розгляд групі експертів, повинні подаватися однією із цих трьох вищевказаних мов. Проте, найбільш широко вживаною мовою механізму врегулювання суперечок СОТ є англійська.

4.3.6 Що відбувається після створення групи експертів?

Відповідно до розкладу роботи, сторона, що звертається зі скаргою, повинна подавати свою першу заяву раніше, ніж сторона-відповідач. Пізніше, після отримання заяв сторін суперечки, треті сторони у письмовій формі подають свої позиції.

На своєму першому засіданні по суті справи разом зі сторонами суперечки група експертів просить сторону, що звернулася зі скаргою, представити справу. Після цього, але на тому ж засіданні, група просить сторону, проти якої висунуто скаргу, представити свою точку зору.

Усім третім сторонам, які повідомили ОВС про свій інтерес у суперечці, пропонується у письмовій формі представити свої міркування під час окремого слухання, яке спеціально призначене для цього в рамках першого засідання.

Група експертів та учасники засідання можуть ставити питання сторонам і просити їх надати пояснення усно в ході засідання, або у письмовій формі.

Через декілька тижнів після першого засідання, сторони мають подати до групи експертів письмові спростування. Після цього між сторонами та групою експертів відбувається друге засідання, під час якого можуть виникнути інші запитання.

Після розгляду спростувань та усних аргументів група експертів надає сторонам суперечки описові (такі, що містять факти і аргументи) частини проекту свого звіту. Протягом терміну, встановленого групою експертів, сторони повинні надати у письмовій формі свої зауваження.

Після закінчення встановленого терміну для подання зауважень сторонами суперечки, група експертів видає сторонам проміжний звіт, включаючи як його описові частини, так і міркування і висновки. Сторони суперечки можуть вимагати у групи експертів скликати додаткове засідання для обговорення їх зауважень. Після остаточних висновків за результатами проміжного розгляду, група експертів має поширити остаточний звіт серед сторін. Звіти групи експертів публікуються на [веб-сайті СОТ](#) після перекладу трьома офіційними мовами.

4.4 Апеляційний орган

Відповідно до Домовленості, ОВС створює постійний Апеляційний орган, що складається з семи осіб з визнаним авторитетом, які довели свою компетентність у галузі права, міжнародній торгівлі та у галузі охоплених угод, три з яких ведуть розгляд будь-якої справи. Будь-який член Апеляційного органу перебуває на посаді протягом чотирирічного терміну, причому кожну з осіб може бути призначено повторно один раз. Члени Апеляційного органу не повинні бути пов'язані з будь-яким урядом та не можуть брати участі у розгляді будь-яких суперечок, які б спричинили прямий чи непрямий конфлікт інтересів.

Апеляцію на звіт групи експертів не можуть подавати треті сторони, а лише сторони суперечки. Треті сторони, які повідомили ОВС про свій суттєвий інтерес у справі, можуть подавати письмові заяви до Апеляційного органу, і їм повинна надаватися можливість виступу.

Як правило, розгляд справи не повинен перевищувати 60 днів з того дня, коли сторона суперечки офіційно повідомить про своє рішення подати апеляцію, до дня, коли Апеляційний орган розповсюдить свій звіт.

Юрисдикція Апеляційного органу обмежується тими питаннями, які розглядаються у звіті групи експертів, та тлумаченнями права, що зроблено групою експертів. Апеляційний орган може підтримати, змінити або відмінити правові міркування та висновки групи експертів.

Розгляд суперечок відбувається відповідно до процедур Апеляційного органу, які можна завантажити [тут](#). Процедури є конфіденційними та визначаються Апеляційним органом після консультацій з Головою ОВС та Генеральним директором і надаються країнам-членам СОТ для ознайомлення.

4.5 Дії групи експертів або Апеляційного органу, якщо вони вирішують, що розглянутий захід не відповідає вимогам угод СОТ

У випадках, коли група експертів або Апеляційний орган дійдуть висновку, що певний захід суперечить охопленій угоді, вони рекомендують стороні привести цей захід у відповідність до такої угоди. Крім своїх рекомендацій, група експертів або Апеляційний орган можуть запропонувати способи, якими сторона може виконати ці рекомендації. Таким чином, країна-член СОТ може обрати, наприклад, варіант скасування заходів, що не відповідають вимогам угод СОТ, чи прийняти рішення про те, які зміни необхідно внести для усунення невідповідності.

В окремих випадках угоди СОТ вимагають від груп експертів та Апеляційного органу надання специфічних рекомендацій. Наприклад, відповідно до Угоди про субсидії та компенсаційні заходи, у випадку, коли затверджується звіт Апеляційного органу, у якому встановлено, що будь-яка субсидія призвела до несприятливих наслідків для інтересів іншої країни-члена СОТ, країна-член СОТ, що надає або підтримує таку субсидію, повинна вжити відповідних заходів для усунення несприятливих наслідків або для відкликання субсидії.

4.6 Затвердження звітів груп експертів/Апеляційного органу

Звіти груп експертів/Апеляційного органу затверджуються на засіданні ОВС. Процедура затвердження не обмежує права країни-члена СОТ висловлювати свої міркування з приводу звіту групи експертів/Апеляційного органу. Затвердження звіту означає початок відліку імплементації для забезпечення відповідності заходів угодам СОТ.

4.7 Прийнятний термін для виконання рекомендацій

На засіданні ОВС, яке проводиться протягом 30 днів після затвердження звіту групи експертів або Апеляційного органу, країна-член СОТ повинна повідомити ОВС про свої наміри стосовно виконання рекомендацій та постанов ОВС.

Якщо на практиці неможливо забезпечити негайне виконання затверджених ОВС рекомендацій, сторона, що програла, має прийнятний термін для виконання рекомендацій. Термін має бути взаємоузгоджений сторонами суперечки або визначатися шляхом арбітражу. Треба виходити з того, що розумний термін **не** має перевищувати 15 місяців від дати затвердження звіту та за умови, що загальний термін не перевищує 18 місяців, якщо тільки сторони суперечки не погодяться про те, що існують надзвичайні обставини що перевищують визначений термін.

4.8 Визначення відповідності заходів угодам СОТ

Що відбувається після того, як сторона, що програла, замість скасування заходу, що розглядається групою експертів, прийме рішення про внесення змін до нього? Що буде відбуватися, якщо після внесення змін, країна-член СОТ, яка зверталася зі скаргою, вважає, що заходи, які були змінені на виконання рекомендацій ОВС, продовжують суперечити угодам СОТ? Чи розпочне сторона, що зверталася зі скаргою, нову суперечку після проведення консультацій?

Домовленість визначає, що в наведеній вище ситуації суперечка щодо того, чи відповідає захід, до якого внесені зміни, угодам СОТ, має бути врегульована шляхом участі (за можливості) початкової групи експертів. Така процедура відома як "процедура, що виконується відповідно до Статті 21.5", оскільки вона врегульована цими положеннями Домовленості. Це оперативний механізм, який передбачає розповсюдження групою експертів свого звіту за 90 днів.

4.9 Утримання від імплементації: компенсація або припинення поступок

Що станеться, якщо наприкінці прийнятеного терміну сторона, що програла суперечку, не виконала жодних дій для виконання рекомендацій? Що станеться, якщо вона виконала дії, які група експертів/Апеляційний орган вважає такими, що суперечать (відповідно до процедур, що визначаються Статтею 21.5) угодам СОТ?

Країна-член СОТ, яка виграла суперечку, може скористатися тимчасовими заходами у вигляді компенсації, або припинення поступок до того моменту, поки країна, що програла, не приведе захід у відповідність з вимогами СОТ.

Компенсація полягає у пропозиції позбавити сторону, яка не виконує рекомендацій, вигоди (наприклад, зниження рівня мит). Це має бути еквівалентним рівню шкоди, які завдав захід, що оскаржується. Компенсація також може полягати у грошовій формі, як це показано на прикладі наведеному нижче.

Блок 4   КОМПЕНСАЦІЯ, ПОГОДЖЕНА, ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНУ ПРО ВРЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРЕЧОК 160 США– РОЗДІЛ 110(5) ЗАКОНУ ПРО ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

США сплачують разовий платіж у сумі 3,3 мільйони доларів США («виплата») на створення фонду, що засновується організаціями із захисту прав виконавців у Європейських Співтовариствах для надання загальної допомоги членам ЄС та просування авторських прав.

Джерело: Документ WT/DS160/23

Якщо сторони не досягнуть домовленості щодо компенсації, країна-позивач може припинити виконання зобов'язань перед країною-членом СОТ, яка не готова виконувати рекомендації ОВС. Але країна-член СОТ не може прийняти таке рішення в односторонньому порядку: такий крок має бути погоджено з ОВС. Якщо запит відповідає рішенню арбітра, ОВС має затвердити припинення виконання зобов'язань перед країною-членом СОТ, яка не виконує його рекомендацій.

Методи визначення компенсації та, відтак, визначені суми змінюються у кожному конкретному випадку. Найвища на сьогоднішній день сума компенсації стосується суперечки щодо іноземних торговельних корпорацій і перевищує 4 мільярди доларів США на рік. Ця сума була постійною, поки США не скасували окремі заборонені субсидії у 2006 році.

Якщо сторони не погоджуються щодо рівня чи форми припинення поступок, арбітр приймає рішення щодо розміру відповідної суми. Арбітр має прийняти рішення щодо того, чи відповідає рівень скасування припиненню поступок. Зазвичай, рівень припинення поступок є еквівалентним рівню шкоди, спричиненою порушенням.

У такий спосіб ОВС затвердив припинення поступок у 10 справах. Такі справи, як ЄС — *Гормони, США — Поправка Берда*, або США — *Розділ 110(5) Закону про захист авторських прав*, досі залишаються невирішеними. Інші справи, такі, як ЄС — *Банани, США — Бавовна* та США — *Іноземні торговельні корпорації* (*Foreign Sales Corporations*), після декількох років припинення поступок, були врегульовані остаточно.

4.10 Добрі послуги, примирення, посередництво та арбітраж

Сторони суперечки можуть застосовувати добрі послуги, примирення, посередництво для врегулювання суперечок у будь-який час. Сторони також можуть погодитися врегулювати суперечку за допомогою арбітражу.

Добрі послуги, примирення та посередництво на практиці використовуються рідко. Так, посередництво використовувалося для врегулювання суперечок щодо певних заходів, які застосовувалися Європейським Союзом, щодо імпорту тунцю з Таїланду та Філіппін. У свою чергу рівень припинення поступок при врегулюванні суперечок у справі *США — Розділ 110(5) Закону про захист авторських прав* визначався за допомогою арбітражу.

5 УКРАЇНА В РАМКАХ МІЖНАРОДНИХ МЕХАНІЗМІВ ВРЕГУЛЮВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ СУПЕРЕЧОК

5.1 Врегулювання суперечок відповідно до положень міжнародних торговельних угод учасником яких є Україна

З початку 2008 року Україна є країною-членом СОТ. Крім того, Україна ратифікувала ряд регіональних та двосторонніх торговельних угод (відмічені на карті червоним кольором):

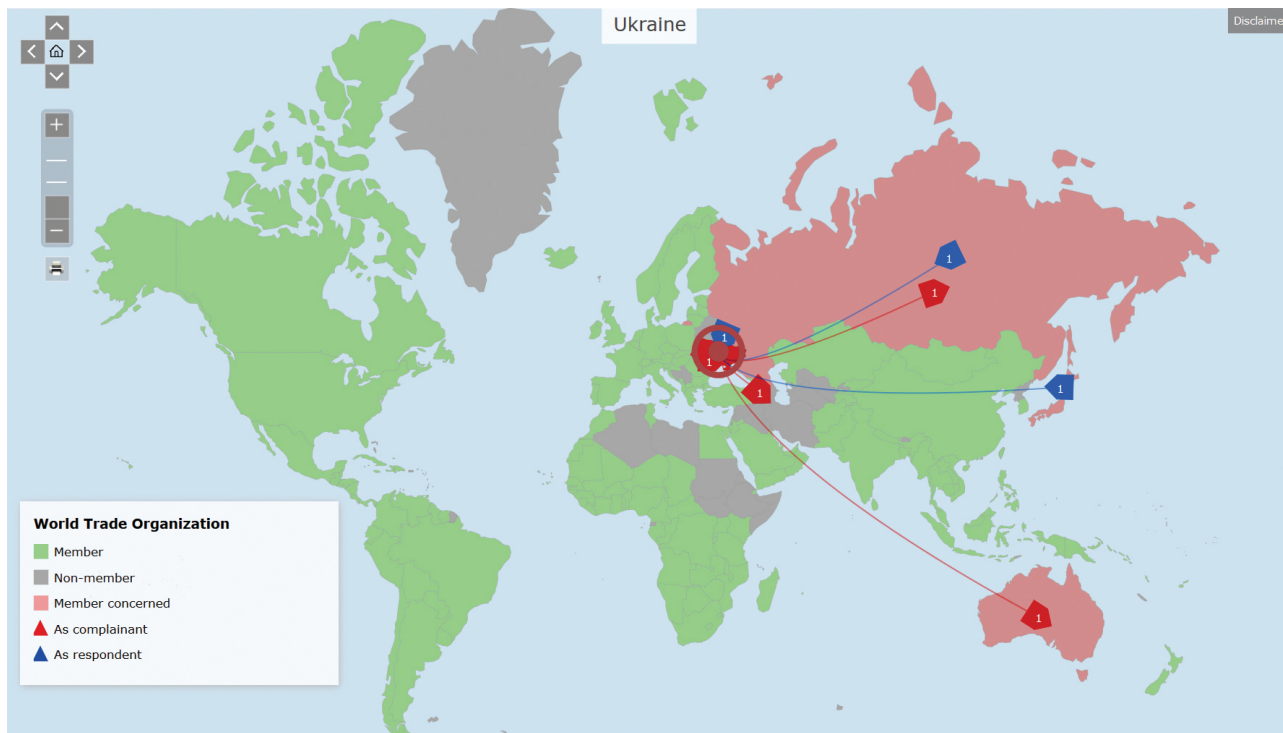
Графік 4: Країни, з якими Україна підписала міжнародні торговельні угоди

Джерело: СОТ (станом на кінець квітня 2015)

Україна взяла участь у розгляді ряду суперечок в СОТ. Станом на березень 2016 року Україна подала 4 запити на проведення консультацій і була відповідачем у 3 справах. Також, Україна приєдналася до розгляду 13 суперечок як третя сторона.

Графік 5: Суперечки СОТ за участі України

Джерело: СОТ (станом на березень 2016 року)

Звіт групи експертів у справі *Спеціальні заходи щодо окремих видів легкових автомобілів (DS 468)* був опублікований 26 червня 2015 року. Група експертів вирішила, що прийняте за результатами розслідування рішення про застосування спеціальних заходів щодо легкових автомобілів, не відповідає положенням Угоди СОТ про захисні заходи та ГАТТ 1994 (у колонці справа надається деяка інформація стосовно цієї суперечки). Для одержання більш детальної інформації щодо зроблених висновків або в цілях ознайомлення із звітом групи експертів у повному обсязі, натисніть [тут](#). Оскільки Україна не оскаржувала оприлюднені висновки, у серпні 2015 року вони були затверджені ОВС. До 30 вересня застосовані захисні заходи були скасовані, що означало остаточне завершення процедури врегулювання суперечки.

Другою суперечкою, в якій Україна взяла участь як сторона, є *Австралія — Заходи, що стосуються торгових марок та вимог щодо типової упаковки тютюнових виробів*. У травні 2015 року Україна подала запит про тимчасове припинення роботи групи експертів з метою вироблення взаємоприйняттого рішення. Такі випадки, коли суперечки закінчуються припиненням процедури розгляду, не рідкість.

Україна порушила захисне (спеціальне) розслідування щодо імпорту пасажирських автомобілів в липні 2011 року. Повідомлення про застосування заходів було опубліковано в березні 2013 року; заходи, що були запроваджені, мали діяти протягом 3-х років.

Японія звернулася з запитом щодо проведення консультацій про заходи в жовтні 2013 року. Оскільки не було досягнуто взаємоузгодженого рішення, вимагалось створити групу експертів. Така група експертів була створена в березні 2014 року. Експерти групи експертів, досвідчені торговельні експерти із США, Бразилії та Тайваню, були призначені в червні. У березні 2015 року через 9 місяців вони підготували фінальний звіт для сторін.

Окрім цього, у жовтні 2015 року Україна розпочала суперечку з Російською Федерацією у відповідь на введені обмеження щодо експорту та експлуатації залізничного рухомого складу, стрілочних переводів, іншого залізничного обладнання походженням з України. У результаті такого обмеження, експорт українських залізничних товарів скоротився з більш ніж 1.7 млрд. дол. США у 2013 році, до близько 100 млн. дол. США протягом 2015 року, що завдало значної шкоди економіці України.

Україна також є відповідачем суперечці *Україна — Антидемпінгові заходи щодо нітрату амонію*. Попри те, що взаємоприйнятне врегулювання суперечки на етапі консультацій не відбулося, МЕРТ активно виступає на підтримку такого антидемпінгового заходу.

Водночас, Україна приймає участь у ряді суперечок як третя сторона, надає свою позицію у справах, які можуть мати безпосередній або опосередкований вплив на її інтереси, наприклад, суперечки щодо застосування інструментів торговельного захисту, а також різноманітних заходів, що використовуються Російською Федерацією, тощо.

У наступній таблиці надається короткий опис останніх справ за участі України як позивача або відповідача:

Таблиця 1: Врегулювання суперечок за участі України

<p>Австралія — Заходи, що стосуються торгових марок та вимог щодо типової упаковки тютюнових виробів (DS434)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Припинено • Предмет суперечки: Певні вимоги до вигляду та форм упаковок тютюнових виробів, а також власне тютюнової продукції • Товари, до яких застосовувалися заходи: тютюнова продукція (цигарки, сигари тощо) • Нормативно-правові акти: Закон про продаж тютюнової продукції у типовій упаковці та Правила пакування; Зміни до Закону "Про товарні знаки" (щодо продажу тютюнової продукції в типовій упаковці) 	<ul style="list-style-type: none"> • Україна є одним із позивачів • Як сторона суперечки, Україна має можливість висловити свою позицію в письмовій формі та взяти участь у слуханнях. Приватні сторони могли надати брифінги <i>amicus curiae</i> • Як третя сторона у справах DS 435, 441, 458 та 467. Україна підтримує позицію щодо невідповідності заходів, застосованих Австралією, вимогам Угод СОТ • Хто зацікавлений у врегулюванні суперечки? Уряд України та українські виробники тютюнових виробів, що зазнали шкоди внаслідок застосованих заходів
<p>Україна — Спеціальні заходи щодо окремих видів легкових автомобілів (DS468)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Завершено етап розгляду суперечки групою експертів (звіт групи експертів був опублікований у червні 2015 року) • Предмет суперечки: Японія заявила про те, що під час проведення розслідування Україна порушила положення Угоди СОТ про захисні заходи • Товар, до якого застосовувалися заходи: окремі види легкових автомобілів • Нормативно-правові акти: Рішення Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі No. СП-275/2012/4423-08 	<ul style="list-style-type: none"> • Як сторона суперечки, Україна має можливість висловити свою позицію в письмовій формі та взяти участь у слуханнях. Приватні сторони могли надати брифінги <i>amicus curiae</i>. • Хто зацікавлений у врегулюванні зазначеної суперечки? • Уряд України, українські виробники товарів, які є предметом захисних заходів, а також виробники сировини, що використовується у виробництві таких товарів, та, звісно, споживачі

<p>Україна — Антидемпінгові заходи щодо імпорту нітрату амонію (DS493)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Завершено етап проведення консультацій • Предмет суперечки: Російська Федерація заявила, що подовження дії антидемпінгових мит не відповідає положенням Угоди про застосування Статті VI 1994 • Товар: аміачна селітра, добриво • Нормативно-правові акти: Рішення Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі №АД-294/2013/4423-06, №АД-296/2013/4423-06 та АД-315/214/4421-06 	<ul style="list-style-type: none"> • ОВС отримав вимогу про створення групи експертів • Хто зацікавлений у врегулюванні суперечки? Уряд України, українські виробники нітрату амонію, виробники сировини, фермери
<p>Російська Федерація — Заходи щодо імпорту залізничного рухомого складу, стрілочних переводів та іншого залізничного обладнання (DS499)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Етап проведення консультацій • Предмет суперечки: Україна вважає, що нормативно-правові акти Митного союзу та РФ, а також окремі рішення не відповідають положенням Угоди про технічні бар'єри у торгівлі та ГАТТ 1994 • Товар: залізничний рухомий склад (вагони), стрілочні переводи та інші комплектуючі • Нормативно-правові акти: Технічні Регламенти Митного Союзу, законодавчі акти РФ та окремі рішення, що стосуються українських експортерів 	<ul style="list-style-type: none"> • Проведені перші консультації з РФ • Хто зацікавлений у врегулюванні суперечки? Уряд України, українські виробники товарів, що є предметом заходів, що суперечать положенням угод СОТ, а також виробників сировини, що використовується у виробництві таких товарів

Джерело: офіційний веб-сайт СОТ

Підсумовуючи можна сказати, що останнім часом Україна активніше використовує механізм врегулювання суперечок СОТ для захисту своїх інтересів. У випадках, коли шкода була завдана українським торговельним інтересам, Україна без вагань оскаржує заходи, що суперечать положенням Угод СОТ. Україна і надалі має намір продовжувати захищати свої права у випадках їх порушення її основними торговельними партнерами. Однак, у випадку суперечки щодо легкових автомобілів, запроваджені Україною торговельні заходи також мають відповідати її міжнародним зобов'язанням, і будь-яка країна-член СОТ може оскаржити ці заходи.

Україна є однією з держав учасниць *Договору про зону вільної торгівлі* (ратифікованого Білорусією, Росією, Казахстаном, Киргизстаном, Вірменією, Таджикистаном та Молдовою). Відповідно до статті 19 цієї Угоди, у разі, коли одна із Сторін вважатиме, що інша Сторона не виконує своїх зобов'язань за цим Договором і таке невиконання зобов'язань завдає або загрожує завдати шкоди економічним інтересам першої Сторони, обидві Сторони проводять консультації з метою взаємоприйняттого вирішення розбіжностей, що виникли.

У разі недосагнення згоди спір може, на вибір першої Сторони, бути переданий на вирішення Економічного Суду СНД, або комісії експертів відповідно до процедури вирішення спорів, передбаченої додатком 4 до цього Договору.

В цілому, зазначена процедура схожа на процедуру передбачену Домовленістю про правила і процедури врегулювання суперечок, але практичного досвіду використання такого інструменту поки немає.

Загалом, двосторонні торговельні угоди, ратифіковані Україною, містять положення про врегулювання суперечок та здебільшого передбачають дипломатичні засоби врегулювання суперечок, як, наприклад у статті 14 Угоди про вільну торгівлю між Україною та РФ. Угоди про вільну торгівлю, щодо яких нещодавно були проведені переговори (наприклад, Угода про вільну торгівлю між Україною та Чорногорією), також передбачають створення комісії експертів на випадок, якщо Сторони не можуть врегулювати суперечки за допомогою консультацій або іншими дипломатичними засобами. Аналогічно переліченим вище торговельним угодам, врегулювання суперечок, відповідно до угод про вільну торгівлю, здійснюється урядами

сторін відповідних угод. Як і у випадку з Договором про зону вільної торгівлі, СНД наразі не має практичного досвіду використання такого інструменту.

Також, Україна може використати механізми врегулювання суперечок угод, стороною яких вона не є.

Блок 5   ОСКАРЖЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ ЗАХОДІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Уряд України або українські компанії можуть в окремих випадках, звертатися із запитом щодо розгляду торговельних суперечок до Суду Європейського Союзу. Користуючись цим правом, українська компанія Інтерпайп оскаржила деякі Регламенти ЄС, якими накладаються антидемпінгові заходи на імпорту безшовних труб. Суд прийняв рішення в 2009 році, яке пізніше було підтверджено Судом Європейського Союзу, про зобов'язання Європейської Комісії провести перерахунок демпінгової маржі для відповідного експортера. В результаті розмір антидемпінгового мита був знижений з 25.1% до 17.7%.

З 2012 року обсяг експорту з України до ЄС, відповідно до Комбінованої номенклатури, код 7304, який включає безшовні труби, трубки та профілі, що є предметом антидемпінгових заходів, зріс із 56.467 т у 2012 р. до 86 326 т у 2014 р. Для порівняння, Росія, великий експортер та конкурент, в 2014 році експортувала тільки 15 000 т.

Джерело: Підготовано консультантом

Окрім правових інструментів врегулювання торговельних відносин, Україна є стороною *Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами*, відповідно до якої було засновано Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних спорів.

5.2   Учасники торговельних суперечок

Міністерство економічного розвитку та торгівлі (МЕРТ) є органом державної влади, який здійснює захист прав та інтересів України та українських експортерів в рамках механізмів врегулювання суперечок СОТ. При цьому, МЕРТ може звернутися за допомогою до інших органів влади. Разом з тим, бізнес повинен брати активну участь у взаємодії з державою при врегулюванні торговельних суперечок.

Таблиця 2: Короткий опис компетенції органів, що беруть участь у врегулюванні суперечок в рамках СОТ

Міністерство економічного розвитку і торгівлі

Заступник Міністра — Торговий представник України та департамент торговельного захисту

- Підготовка справи, включаючи визначення стратегії
- Розробка всієї документації, що має надаватися в рамках процедури врегулювання суперечки (запити на консультації та створення груп експертів, перші та другі письмові представлення, відповіді на запитання тощо) та участь у слуханнях перед групами експертів та Апеляційним органом
- Координація та співпраця з іншими департаментами МЕРТ та Міністерствами
- Залучення допомоги експертів
- Участь у засіданнях ОВС

Міністерство закордонних справ України

Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві

- Співпраця та координація позицій з іншими членами СОТ
- Одержання нотифікацій/ Подання документації до групи експертів/ Апеляційного органу
- Участь у засіданнях ОВС

Міністерство аграрної політики та продовольства України

- Надання допомоги МЕРТ щодо технічних аспектів заходів у суперечках, що стосуються сільськогосподарських продуктів та СФЗ

Державна фіскальна служба України

- Надання допомоги МЕРТ щодо технічних аспектів, які стосуються справ щодо походження, оцінки та класифікації

Бізнес

- Інформування МЕРТ про дії країн-членів СОТ, що суперечать вимогам Угод СОТ
- Співпраця з МЕРТ у врегулюванні суперечки шляхом надання всієї інформації, якою володіє, що може стосуватися справи
- Залучення власного юридичного радника для надання допомоги в підготовці та веденні справи

Джерело: Підготовано консультантом

У разі ініціювання українськими експортерами суперечок в іноземних судах, уряд України може надавати підтримку експортерам, наприклад, шляхом надання своїх пропозицій щодо того, яким чином можна оскаржити певне рішення. Уряд може взяти безпосередню участь у оскарженні, якщо це передбачено законодавством, а відповідна справа виправдовує таке втручання. Оскільки міжнародні системи судочинства є, як правило, незалежними, перемовини між урядами країн не завжди можуть бути коректними в контексті розгляду справ у суді за участі українських експортерів.

6 ПРИВАТНИЙ СЕКТОР ТА РОЗГЛЯД ТОРГОВЕЛЬНИХ ЗАХОДІВ

6.1 Попередні умови

Реалістичний **аналіз економічної вигоди** має проводитися за участі приватного сектору ще до прийняття рішення щодо того, де слід розглядати справу: в місцевому суді чи використовуючи міжнародний механізм врегулювання суперечок. Витрати, особливо на врегулювання міжнародних суперечок, можуть бути високими (див. нижче), тому уряд може звернутися до приватного сектору щодо покриття частини витрат. Як чітко видно із блоку, що наведений нижче, існує чимало прикладів, коли суперечки СОТ мають економічне значення.

Блок 6 ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ СУПЕРЕЧОК ЩОДО ПРАКТИКИ ОБНУЛЕННЯ (ZEROING) В АНТИДЕМПІНГОВИХ ЗАХОДАХ

У 2000-му році група експертів у справі *ЄС – Постільна білизна* виявила, що практика обнулення (zeroing), яка широко використовувалася США, в розрахунку антидемпінгових мит є нелегальною. У випадку застосування цього підходу, демпінгова маржа і мита, що накладалися на імпортерів постільної білизни, були завищені. У результаті додатково тисячі євро мали бути сплачені європейськими імпортерами. Після перерахунку антидемпінгової маржі без обнулення, мита суттєво знизилися, а щодо деяких імпортерів не застосовувалися зовсім. Ця суперечка безпосередньо допомогла сотням експортерам постільної білизни.

Однак економічний вплив справи *ЄС – Постільна білизна* є набагато більш значним. Рішення щодо протиправності використаного підходу повторювалося в різних контекстах в багатьох суперечках СОТ починаючи з 2000 року, що призвело до зниження антидемпінгового мита в США, ЄС та інших країнах і збереження мільйонів доларів для імпортерів.

Джерело: Підготовлено консультантом

Якщо приватний сектор приймає рішення щодо оскарження витрат, які перевищують обсяг поточних торговельних операцій, які зазнали шкоди, приватному сектору рекомендується звернутися до МЕРТ та надати інформацію щодо торговельних бар'єрів, з якими йому довелося зіткнутися. У випадку, якщо справа вважається перспективною та важливою через системні причини, або торговельний потенціал, МЕРТ може продовжити розгляд справи, використовуючи власні ресурси.

Треба врахувати те, що, відповідно до певних систем врегулювання суперечок, зокрема, механізму врегулювання суперечок СОТ, сторона, що програла у процедурі врегулювання суперечки, зберігає за собою **право вирішити, яким чином оскаржуваний захід можна привести у відповідність** до положень міжнародних угод.

Таким чином, країна-член СОТ, що програє суперечку, може скасувати протиправний захід, внести до нього зміни з метою усунення виявлених порушень, чи утриматися від виконання постанов та рекомендацій ОВС. В результаті, сприятливі умови для українського бізнесу можуть бути відновлені або не зазнати змін залежно від дій члена, що програє суперечку.

Блок 7 АВТОМОБІЛЬНІ ЗАХОДИ КАНАДИ

Канада запровадила значну кількість заходів для регулювання автомобільної галузі. Японія та Європейський Союз оскаржили застосування цих заходів. Деякі з них були визначені такими, що не відповідають зобов'язанням Канади в рамках СОТ, і Канаді довелося їх скасувати на виконання рекомендацій групи експертів та Апеляційного органу.

Однак, у той же час Канада прийняла рішення про підвищення застосованого імпортового мита на автомобілі до рівня зв'язаної ставки, встановленої під час Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів. Таке підвищення ставок було дозволено СОТ, а, відтак, не могло бути оскаржено Японією та ЄС. У результаті збільшення мит доступ до автомобільного ринку Канади продовжує бути складним для японських та європейських експортерів.

Існує чимало випадків, коли виграш при розгляді суперечки в СОТ має наслідок покращення доступу до ринку. Згадані вище суперечки (щодо постільної білизни, митної класифікації ЄС певного IT-обладнання та курятини) є такими прикладами. Відповідно, ще до ініціювання суперечки, рекомендується разом з МЕРТ провести аналіз перспектив врегулювання суперечки і практики застосування рекомендацій ОВС у аналогічних справах.

Оскільки суперечки щодо міжнародної торгівлі передбачають залучення урядів країн, вони мають наслідки для взаємовідносин України з іншими країнами. Саме тому при розгляді будь-якої суперечки мають бути враховані не тільки інтереси, що стосуються певної групи експортерів, а й інтереси інших груп та країни в цілому. Важливо те, що уряд України **не може продовжувати розгляд суперечки, якщо національний товаровиробник, якого стосується суперечка, не буде повністю готовим її підтримати** на відповідних етапах реалізації механізму врегулювання відповідної суперечки.

Приватному сектору, зокрема, бізнес-асоціаціям та великим експортерам, рекомендується скористатися усіма доступними тренінгами та семінарами щодо **поглиблення знань про механізм врегулювання суперечок СОТ**. Окрім того, рекомендується ознайомитися з посібниками, які стосуються цих відносин, а також з матеріалами, що є доступними на веб-сайті СОТ, зокрема, [Аналітичним індексом \(Analytical Index\)](#). Також іншим ефективним засобом швидкого отримання інформації щодо правових норм СОТ, є звіти групи експертів та Апеляційного органу.

6.2 Приватний сектор та розгляд суперечок у судах національної юрисдикції

Існування ефективних механізмів судового розгляду торговельних заходів у національних судах, що запроваджуються національними урядами, є основним інструментом захисту інтересів приватного сектору. Відповідно до вимог СОТ, такий механізм розгляду суперечок має існувати в національній юрисдикції. Наприклад, стаття Х ГАТТ 1994 передбачає наступне:

Така вимога визначається декількома іншими угодами СОТ, такими як Угода про застосування статті VI ГАТТ (Стаття 13), Угода про митну оцінку (Стаття 11) та Угода про субсидії та компенсаційні заходи (Стаття 21).

Спільна риса механізмів національного судового розгляду полягає в наданні доступу до справ приватному сектору, а саме національним товаровиробникам, імпортерам і т. д. Це основна відмінність від механізму врегулювання суперечок СОТ, відповідно до якого можливість врегулювання суперечки надається лише урядам. За допомогою систем розгляду суперечок у національних судах приватний сектор може впевнитися, що їхні національні уряди діють відповідно до своїх зобов'язань у СОТ.

Блок 8   СТАТТЯ X.3 (Б) ГАТТ 1994

Кожна сторона повинна мати чи заснувати при першій можливості судові, арбітражні чи адміністративні трибунали або процедури з метою, *inter alia*, оперативного перегляду та коригування адміністративних заходів відносно митних питань. Такі трибунали чи процедури повинні бути незалежними від установ, на які покладено адміністративне виконання таких заходів, і їхні рішення повинні виконуватися та керуватися цими установами у своїй практичній діяльності, якщо тільки до суду чи вищого трибуналу не надійде апеляційна скарга протягом часу, встановленого для подання апеляцій імпортерами, за умови, що центральне керівництво такої установи може вживати заходів для перегляду справи в порядку іншого судочинства, якщо існує вагома причина вважати, що рішення є несумісним із встановленими принципами законодавства чи реальними фактами.

6.3   Приватний сектор та наднаціональний правовий розгляд торговельних заходів

Що відбувається, коли українська компанія стикається з проблемою, що виходить за межі національних кордонів?

Як зазначалося вище, у деяких випадках експортер сам може оскаржити застосовані іншою країною заходи, але є випадки, коли експортер може діяти лише за участі уряду. Так, українські експортери безпосередньо не можуть оскаржувати заходи зарубіжних країн за допомогою механізму врегулювання суперечок СОТ, тому для захисту своїх інтересів з використанням цього механізму, вони повинні надавати українському уряду переконливі докази того, що справу варто порушувати.

Приватний сектор у таких країнах, як Бразилія, Коста-Рика, Мексика, Домініканська Республіка, США, ЄС, Індія або Таїланд, відіграє активну роль у врегулюванні окремих суперечок, як проілюстровано в наступному блоці.

Блок 9   СПІВПРАЦЯ ДЕРЖАВНОГО ТА ПРИВАТНОГО СЕКТОРІВ У ВРЕГУЛЮВАННІ СУПЕРЕЧОК СОТ

У 1998-му році асоціація національних товаровиробників постільної білизни Індії TEXPROCIL, вдалася до лобювання в уряді Індії плану щодо порушення розслідування проти ЄС. Асоціація TEXPROCIL найняла юридичну фірму, яка здійснювала аналіз справи і готувала письмові документи для уряду Індії. TEXPROCIL взяла на себе витрати, пов'язані з веденням справи.

Аналогічні випадки є 4 суперечках Бразилії проти ЄС щодо антидемпінгових заходів стосовно трубних фітінгів, та спільно з Мексикою проти США щодо антидемпінгового заходу стосовно цементної продукції. В обох випадках бразильські та мексиканські експортери несли витрати за найм юридичних фірм, які вели справи для урядів Бразилії та Мексики.

У деяких випадках національні товаровиробники тісно співпрацювали зі своїми урядами та оплачували послуги юридичних радників, коли рішення, прийняті їхніми урядами, оскаржувалися в СОТ. Наприклад, у Домініканській Республіці основні виробники тютюну та сумок несли витрати щодо участі юридичних фірм у відповідних справах.

Джерело: Підготовлено консультантом

Витрати щодо використання механізму врегулювання суперечок СОТ, є важливим фактором, який необхідно враховувати. Загалом, врегулювання міжнародних суперечок передбачає великі витрати, які значно варіюються залежно від обраного представника. Вартість послуг фірм, що є лідерами цієї галузі, становить від 500 тис. до 1 мільйона дол. США (лише на етапі роботи групи експертів). Послуги інших фірм, що також мають значний досвід та добру репутацію, оцінюються близько 300–500 тис. дол. США. Витрати на послуги консультативного центру з питань права СОТ — міжнародної організації, основний напрямок роботи якої передбачає представлення при розгляді суперечок у СОТ інтересів країн, що розвиваються, становлять 150–250 тис. дол. США.

Як зазначалося вище, рішення щодо ініціювання суперечки приймається на основі аналізу економічної вигоди та перспективності. Інвестиції є достатньо високими, а вихід на зарубіжний ринок може зайняти декілька років, проте переваги, якщо суперечку може бути виграно, мають довготривалий ефект.

7 ВАЖЛИВІ КОНТАКТНІ ДАНІ

7.1 Органи влади

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України є органом, що визначає торговельну політику України та відповідає за проведення переговорів та застосування механізму врегулювання суперечок СОТ. Основну відповідальність за прийняття рішень щодо врегулювання суперечки в СОТ приймає Заступник Міністра економічного розвитку і торгівлі — Торговий представник України. На технічному рівні департамент торговельного захисту МЕРТ є відповідальним за моніторинг імплементації положень СОТ іншими членами цієї міжнародної організації та захист прав та інтересів України в торговельній та економічній сфері за допомогою механізмів СОТ (включаючи механізм врегулювання суперечок).

Зокрема, при врегулюванні суперечок МЕРТ координує всі заінтересовані сторони, несе відповідальність за зведення всієї документації в письмовому вигляді та її належного представлення, а також ведення справ перед групами експертів СОТ та Апеляційним органом. МЕРТ також проводить тренінги для приватного сектору для покращення розуміння механізмів врегулювання суперечок.

БЛОК 10 КОНТАКТНІ ДАНІ В МЕРТ

Наталія Микольська

Заступник Міністра економічного розвитку і торгівлі України –
Торговий представник України

Телефон: +38 044 253 35 83
Факс: +38 044 226 31 81
Email: pr3@me.gov.ua

Департамент торговельного захисту

тел. +38 044 596 67 43,
+38 044 521 16 25
+38 044 596 68 04
+38 044 235 25 41
факс. +38 044 226 31 81
+38 044 235 25 41

Email: tradedefence@me.gov.ua

Залежно від специфіки суперечки, посадові особи інших органів та організацій можуть надати підтримку безпосередньо команді МЕРТ у відповідних сферах (аграрна політика та продовольство, фінанси, екологія та природні ресурси і т.д.).

7.2 Роль бізнес-асоціацій та юридичних радників

Лише уряди країн-членів СОТ можуть виступати як позивачі або відповідачі у справі СОТ. Окремі компанії не мають доступу до системи врегулювання суперечок. Однак зрозуміло, що рішення уряду повідомити СОТ про суперечку часто базуються на врахуванні інтересів підприємців, які діятимуть через відповідну галузеву асоціацію.

Уряди країн-членів СОТ представляють себе самі як у системі врегулювання суперечок, так і в будь-якій іншій системі СОТ. Загальна практика, прийнята в СОТ, передбачає, що члени СОТ можуть вільно обрати та призначати осіб, які будуть брати участь у засіданнях (у тому числі засіданнях Комісій з розгляду суперечок). Тому МЕРТ може увести до складу власних делегацій як юристів, які знаходяться на державній службі, так і зовнішніх консультантів.

8 ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ

Матеріали СОТ (на веб-сайті СОТ)

- Веб-сторінки, присвячені врегулюванню суперечок
- Домовленість про правила і процедури врегулювання суперечок (англійська) (українська, неофіційна версія)
- Перелік суперечок СОТ
- Суперечки стосовно угоди СОТ
- Карта суперечок між країнами-членами СОТ
- Он-лайн курс щодо врегулювання суперечок СОТ
- Аналітичний індекс СОТ
- Добірка звітів апеляційного органу
- Відео про механізм врегулювання суперечок СОТ "Приклади врегулювання спорів СОТ"

Інші джерела інформації про механізм врегулювання суперечок СОТ

- Посібник щодо механізму врегулювання суперечок СОТ
- Австралія (посилання на механізм врегулювання суперечок)
- Європейський Союз (посилання на механізм врегулювання суперечок)
- США – Торговельний представник США (посилання на механізм врегулювання спорів)
- Розрахунок та формат торговельних санкцій у врегулюванні суперечок СОТ
- Проект врегулювання суперечок UNCTAD – групи експертів та апеляційний орган
- Підбірка звітів апеляційного органу
- Відео про механізм врегулювання суперечок СОТ "Приклади врегулювання спорів СОТ"

Добірка та резюме постанов СОТ

- Сайт worldtradelaw
- Сайт tradelawguide